

Utlåtande 2012:7 RIII (Dnr 312-2098/2011)

Namn på gator, kvarter, parker och torg inom den nya stadsdelen Hagastaden

Eugeniavägen, Anna Steckséns Gata, Astrid Cleves Gata, Betty Petterssons Gata, Emmy Rappes Gata, Eva Ekeblads Gata, Ninni Kronbergs Gata, Johanna Bovalls Gata, Alfhild Tamms Gata, Gerda Höjers Gata, Hagaesplanaden, Sonja Kovalevskys Gata, Anna Whitlocks Gata, Lise Meitners Gata, Valfrid Palmgrens Gata och Agnes Arvidssons Gata blir nya namn på gator, Hagaplan blir nytt namn på plats, Bellmansterrassen och Norra Stationsparken blir nya namn på parker, Solnavägen återupplivas som namn på gata i Stockholm, Gävlegatan, Hälsingegatan, Dalagatan, Norra Stationsgatan och Norrbackagatan bibehålles som namn på gator med ändrad sträckning, Torsplan bibehålles som namn på plats, Solnabron utgår som namn på bro, Forskaren, Molekylen, Fraktalen, Isotopen, Helix, Innovationen, Cellen, Enzymet, Kromosomen, Analysen, Proteinet, Algoritmen, Organellen, Lysosomen, Ribosomen, Genen, Mitokondrien, Bologna, Cambridge, Greifswald, Harvard, Humboldt, Oxford, Pisa, Sorbonne, Stanford, Princeton och Coimbra blir nya namn på kvarter och Godsmagasinet utgår som namn på kvarter

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Eugeniavägen, Anna Steckséns Gata, Astrid Cleves Gata, Betty Petterssons Gata, Emmy Rappes Gata, Eva Ekeblads Gata, Ninni Kronbergs Gata, Johanna Bovalls Gata, Alfhild Tamms Gata, Gerda Höjers Gata, Hagaesplanaden, Sonja Kovalevskys Gata, Anna Whitlocks Gata, Lise Meitners Gata, Valfrid Palmgrens Gata och Agnes Arvidssons Gata fastställs som nya namn på gator, Hagaplan fastställs som nytt namn på plats, Bellmansterrassen och Norra Stationsparken fastställs som nya namn på parker enligt bifogad karta.

2. Solnavägen återupplivas och fastställs som namn på gata i Stockholm. Vidare bibehålles Gävlegatan, Hälsingegatan, Dalagatan, Norra Stationsgatan och Norrbackagatan som namn på gator med ändrad sträckning och Torsplan bibehålles som namn på plats enligt bifogad karta.
3. Solnabron utgår som namn på bro enligt bifogad karta.
4. Forskaren, Molekylen, Fraktalen, Isotopen, Helix, Innovationen, Cellen, Enzymet, Kromosomen, Analysen, Proteinet, Algoritmen, Organellen, Lysosomen, Ribosomen, Genen, Mitokondrien, Bologna, Cambridge, Greifswald, Harvard, Humboldt, Oxford, Pisa, Sorbonne, Stanford, Princeton och Coimbra fastställs som nya namn på kvarter, och Godsmagasinet utgår som namn på kvarter enligt bifogad karta.

Föredragande borgarrådet Regina Kevius anför följande.

Ärendet

Under 2010 tog Stockholms namnberedning fram ett förslag till namnsättning av gator, parker, torg och kvarter inom den del av Hagastaden som ligger i Stockholm (Norra Station). De föreslagna namnen baserades bland annat på rymdvetenskap och utländska universitetsstäder. I Solna har förslag på namnsättning inom det område som omfattas av detaljplanen för Nya Karolinska diskuterats av stadsbyggnadsnämndens namnberedning.

Eftersom ett flertal gator korsar kommungränsen, är det nödvändigt att besluten i dessa delar samordnas i de båda städerna. På uppdrag av Stockholms stadsbyggnadsdirektör och Solnas stadsdirektör har en arbetsgrupp med representanter för Stockholm och Solna upprättat ett förslag till namnsättning av kvarter, gator, torg och parker inom den blivande gemensamma stadsdelen Hagastaden.

Förslaget till namnsättning godkändes i Solna stadsbyggnadsnämnd den 13 april i år. Beslutet gäller under förutsättning att Stockholm fastställer samma namn på de nya gator som blir gemensamma. Ärendet behandlades i Stockholms stadsbyggnadsnämnd den 16 juni, med beslut om återremittering för ytterligare beredning av kontoret. Nämnden uppskattade initiativet att namnge gator i Hagastaden efter kvinnliga föregångare inom utbildning, vetenskap, forskning, hälso- och sjukvård. Denna kategori ansågs vara så betydelsefull och intressant att den borde ges större utrymme i den nya stadsdelen. Nämnden

önskade därför att även gatunamnen i Stockholm, söder om Norra Stationsparken, skulle ges namn från denna kategori.

Därutöver avstyrkte nämnden kvartersnamn inom kategorin Rymdfart och Materiens byggstenar. Istället borde namn söder om Norra Stationsparken sökas från kategorin Life Science. För den terrass som tidigare omnämnts Norrtullsterrassen önskade nämnden ett namn med anknytning till Bellmans Haga.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsbyggnadsnämnden.

Mina synpunkter

Hagastaden är ett av de viktigaste stadsutvecklingsprojekten i vår tid. Det är glädjande att namnen på gatorna i denna nya stadsdel kommer att präglas av kategorin kvinnliga föregångare.

Samtliga de föreslagna kvinnorna har varit verksamma i Stockholm och gjort mycket förtjänstfulla insatser inom vitt skilda områden, som facklig och politisk verksamhet, bibliotekens spridande, framställning av brännvin ur potatis, matematik, kärnklyvning och mycket mer.

Jag är stolt över att kunna bidra till att dessa kvinnors insatser erkänns, uppmärksammas och hågkoms i och med denna namngivning och jag föreslår att kommunfullmäktige fastställer förslaget.

Bilaga

Karta

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Eugeniavägen, Anna Steckséns Gata, Astrid Cleves Gata, Betty Pettersons Gata, Emmy Rappes Gata, Eva Ekeblads Gata, Ninni Kronbergs Gata, Johanna Bovalls Gata, Alfhild Tamms Gata, Gerda Höjers Gata, Hagaesplanaden, Sonja Kovalevskys Gata, Anna Whitlocks Gata, Lise Meitners Gata, Valfrid Palmgrens Gata och Agnes Arvidssons Gata fastställs som nya namn på gator, Hagaplan fastställs som nytt namn på

plats, Bellmansterrassen och Norra Stationsparken fastställs som nya namn på parker enligt bifogad karta.

2. Solnavägen återupplivas och fastställs som namn på gata i Stockholm. Vidare bibehålles Gävlegatan, Hälsingegatan, Dalagatan, Norra Stationsgatan och Norrbackagatan som namn på gator med ändrad sträckning och Torsplan bibehålles som namn på plats enligt bifogad karta.
3. Solnabron utgår som namn på bro enligt bifogad karta.
4. Forskaren, Molekylen, Fraktalen, Isotopen, Helix, Innovationen, Cellen, Enzymet, Kromosomen, Analysen, Proteinet, Algoritmen, Organel-len, Lysosomen, Ribosomen, Genen, Mitokondrien, Bologna, Cambridge, Greifswald, Harvard, Humboldt, Oxford, Pisa, Sorbonne, Stanford, Princeton och Coimbra fastställs som nya namn på kvarter, och Godsmagasinet utgår som namn på kvarter enligt bifogad karta.

Stockholm den 18 januari 2012

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Regina Kevius

Ylva Tengblad

ÄRENDET

Under 2010 tog Stockholms namnberedning fram ett förslag till namnsättning av gator, parker, torg och kvarter inom den del av Hagastaden som ligger i Stockholm (Norra Station). De föreslagna namnen baserades bland annat på rymdvetenskap och utländska universitetsstäder. I Solna har förslag på namnsättning inom det område som omfattas av detaljplanen för Nya Karolinska diskuterats av stadsbyggnadsnämndens namnberedning.

Eftersom ett flertal gator korsar kommungränsen, är det nödvändigt att besluten i dessa delar samordnas i de båda städerna. På uppdrag av Stockholms stadsbyggnadsdirektör och Solnas stadsdirektör har en arbetsgrupp med representanter för Stockholm och Solna upprättat ett förslag till namnsättning av kvarter, gator, torg och parker inom den blivande gemensamma stadsdelen Hagastaden.

Förslaget till namnsättning godkändes i Solna stadsbyggnadsnämnd den 13 april i år. Beslutet gäller under förutsättning att Stockholm fastställer samma namn på de nya gator som blir gemensamma. Ärendet behandlades i Stockholms stadsbyggnadsnämnd den 16 juni, med beslut om återremittering för ytterligare beredning av kontoret. Nämnden uppskattade initiativet att namnge gator i Hagastaden efter kvinnliga föregångare inom utbildning, vetenskap, forskning, hälso- och sjukvård. Denna kategori ansågs vara så betydelsefull och intressant att den borde ges större utrymme i den nya stadsdelen. Nämnden önskade därför att även gatunamnen i Stockholm, söder om Norra Stationsparken, skulle ges namn från denna kategori.

Därutöver avstyrkte nämnden kvartersnamn inom kategorin Rymdfart och Materiens byggstenar. Istället borde namn söder om Norra Stationsparken sökas från kategorin Life Science. För den terrass som tidigare omnämnts Norrtullsterrassen önskade nämnden ett namn med anknytning till Bellmans Haga.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 8 september 2011 att

1. godkänna att Eugeniavägen, Anna Steckséns Gata, Astrid Cleves Gata, Betty Petterssons Gata, Emmy Rappes Gata, Eva Ekeblads Gata, Ninni Kronbergs Gata, Johanna Bovalls Gata, Alfhild Tamms Gata, Gerda Höjers Gata, Hagaesplanaden, Sonja Kovalevskys

Gata, Anna Whitlocks Gata, Lise Meitners Gata, Valfrid Palmgrens Gata och Agnes Arvidssons Gata blir nya namn på gator, att Haga-plan blir nytt namn på plats, och att Bellmansterrassen och Norra Stationsparken blir nya namn på parker,

2. att godkänna att Solnavägen återupplivas som namn på gata i Stockholm, att Gävlegatan, Hälsingegatan, Dalagatan, Norra Stationsgatan och Norrbackagatan bibehålles som namn på gator med ändrad sträckning, och att Torsplan bibehålles som namn på plats,
3. att godkänna att Solnabron utgår som namn på bro,
4. att godkänna att Forskaren, Molekylen, Fraktalen, Isotopen, Helix, Innovationen, Cellen, Enzymet, Kromosomen, Analysen, Proteinet, Algoritmen, Organellen, Lysosomen, Ribosomen, Genen, Mitokondrien, Bologna, Cambridge, Greifswald, Harvard, Humboldt, Oxford, Pisa, Sorbonne, Stanford, Princeton, Coimbra, Isotopen, blir nya namn på kvarter, och att Godsmagasinet utgår som namn på kvarter, samt
5. att överlämna förslaget till kommunfullmäktige för fastställande.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 augusti 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Ett förslag till fördjupning av Solnas respektive Stockholms översiktsplaner för Karolinska-Norra Station antogs av städernas respektive kommunfullmäktige under 2008. En detaljplan för det nya universitetssjukhuset (NKS) antogs i Solna 2009. Detaljplaner har också antagits för delar av KI-området. En detaljplan för Norra Stationsområdet antogs i Stockholm 2010.

Under 2010 tog Stockholms namnberedning fram ett förslag till namnsättning av gator, parker, torg och kvarter inom den del av Hagastaden som ligger i Stockholm (Norra Station). De föreslagna namnen baserades bland annat på rymdvetenskap och utländska universitetsstäder. I Solna har förslag på namnsättning inom det område som omfattas av detaljplanen för Nya Karolinska diskuterats av Stadsbyggnadsnämndens namnberedning.

Hagastaden är namnet på den nya stadsdelen som kommer att omfatta Karolinska Institutet, Nya Karolinska universitetssjukhuset och det gamla sjukhusområdet i Solna samt området norr om Norra Stationsgatan i Stockholm.

Eftersom Hagastaden kommer att tillhöra två kommuner med ett flertal gator som korsar kommungränsen, är det nödvändigt att besluten samordnas i dessa delar i båda städerna. På uppdrag av Stockholms stadsbyggnadsdirektör Susanne Lindh och Solnas stadsdirektör Kristina Tidestav tillsattes därför en arbetsgrupp för att mellan november 2010 och mars 2011 ta fram ett alternativt förslag till namnsättning för den gemensamma stadsdelen. Arbetsgruppen bestod av Emelie Eriksson, Stockholm, Ann-Christine Källeskog, Solna, Eva Darolf Linnros, Solna och Christer Joelsson, Solna. SSCI har bistått med kunskap om namn med koppling till Life Science. Sekreterare i gruppen har varit Bo Bergman, Niobe Fastighetsutveckling AB.

Förslaget till namnsättning godkändes i Solna Stadsbyggnadsnämnd den 13 april i år. Beslutet gäller under förutsättning att Stockholm fastställer samma namn på de nya gator som blir gemensamma. Ärendet behandlades i Stockholms Stadsbyggnadsnämnd den 16 juni, med beslut om återremittering för ytterligare beredning av kontoret. Nämnden uppskattade initiativet att namnge gator i Hagastaden efter kvinnliga föregångare inom utbildning, vetenskap, forskning, hälso- och sjukvård. Denna kategori ansågs vara så betydelsefull och intressant att den borde ges större utrymme i den nya stadsdelen. Nämnden önskade därför att även gatunamnen söder om Norra Stationsparken skulle ges namn från denna kategori.

Därutöver avstyrkte nämnden kvartersnamn inom kategorin Rymdfart och Materiens byggstenar. Istället borde namn söder om Norra Stationsparken sökas från kategorin Life Science. För den terrass som tidigare omnämnts Norrtullsterrassen önskade nämnden ett namn med anknytning till Bellmans Haga.

Områdets historia

En av Solnas äldsta kända bosättningar låg vid nuvarande Norrbackainstitutet på Karolinska sjukhusområdet. På 1100-talet uppfördes Solna kyrka. Stora delar av Stockholm hörde under medeltiden till denna församling. Vid Norrtull ligger den historiska tullgränsen från 1600-talet. Under 1730-talets början uppfördes tullhusen, som än idag markerar Stockholms stadsgräns mot norr.

Plankarta över Stockholms stad med omnejd 1921. Observera att Solnavägen var namnet på nuvarande Norra Stationsgatan.

Karolinska utgjorde fram till slutet av 1800-talet en del av stadens lantliga omgivning- ar präglad av sambandet till Karlbergs slott, Solna kyrka och det angränsande området vid Brunnsviken. Mot slutet av 1800-talet etablerades institutioner i parkmiljö på Karolinska av ideella föreningar. Sedan dess har en del av Solnas gräns mot Vasastaden i Stockholm utgjorts av medicinska institutioner. De första var internat för barn från hela Sverige med handikapp, blinda i Tomtebodaskolan (1888) och obotligt sjuka och vanföra (rörelsehindrade) barn i Eugeniahemmet (1886) samt Norrbackainstitutet (1935). Intill Eugeniahemmet byggdes 1888 också ett ålderdomshem för medellösa blinda äldre kvinnor, det s.k. Blindhemmet.

Prinsessan Eugénie (1830-1889), Oskar I:s enda dotter, var djupt religiös och äg- nade mycken kraft åt filantropisk verksamhet. Hon initierade 1879 en förening för ”fattiga, obotligt sjuka och vanföra barns vård”, som antog namnet ”Sällskapet Eugeniahemmet”.

Målet för sällskapet var att inrätta ett större hem dit sjuka och vanföra barn från hela Sverige kunde få komma. Man började verksamheten i en villa i Sundbyberg, men fick sedan möjlighet att bygga ett eget hem vid Norrbacka i Solna. Hemmet skulle rymma 52 barn och stod färdigt 1886. Efterfrågan på platser blev emellertid mycket stor, och därför kompletterades det redan 1887 med ytterligare en byggnad.

Eugeniahemmet

På 1930- och 40-talen uppfördes byggnader för Karolinska sjukhuset och Institutet och området har sedan dess successivt förtätats.

Fram till 1920-talet hade området kring Norra Station en lantlig prägel. Området ändrade karaktär då godstrafiken flyttade hit från Norra Bantorget. Godshanteringen har successivt avvecklats sedan 1960-talet och lades slutligt ner i början 1990-talet.

Utdrag ur Solnas turistkarta 1987. Eugeniavägen låg i gränsen mellan Solna och Stockholm.

När Norra länkens första etapp genomfördes mellan Norrtull och Karlberg förlades vägen i försänkt läge för att möjliggöra en överdäckning. Då Norra länken stod klar 1991, befriades Norra Stationsgatan från tung trafik. Hösten 2004 köpte Stockholms stad marken av Jernhusen AB, vilket skapade förutsättningar för en utbyggnad av stenstaden.

Norra Stationsområdet utgör idag ett gränsland mellan Stockholm och Solna, där bilväg och järnväg bidrar till en stark barriäreffekt. Nu planeras för ett helt nytt stadsutvecklingsområde över kommungränsen mellan Solna och Stockholm i samarbete mellan Stockholms läns landsting, Stockholms stad, Solna stad och Akademiska Hus. Genom en överdäckning av E4/E20/Norra länken och Värtabanan kan Vasastaden och Karolinska förenas över kommungränsen och dagens barriärer försvinna. Området får fokus på life science för framtiden, där sjukvård, forskning och innovationer utvecklas i nära samspel. Här planeras för en tät bebyggelse med bostäder och arbetsplatser och ett kommersiellt centrum med butiker, restauranger och caféer.

Befintliga namn

Solnavägen i sin nuvarande sträckning togs i bruk 1940 då Solnabron byggts. Den startar vid kommungränsen och löper norrut förbi Solna centrum upp till Stråket i Råsunda. En förutsättning för att kunna förlänga Solnavägen in i Stockholm är att adressnumreringen ändras.

Karolinska vägen mellan Solna kyrkogård och sjukhusområdet utgår från Solnavägen och går ihop med Solna kyrkväg norr om Karolinska sjukhusets huvudbyggnad. I övrigt saknas fastställda gatunamn inom sjukhusområdet. Bostäderna väster om sjukhuset har adress *Olof av Acrels väg*.

Den blivande Hagastaden avgränsas i söder av *Norra Stationsgatan*. Därutöver finns några gator i Vasastaden som kommer att förlängas in i det nya området. Två av dessa, *Gävlegatan* och *Hälsingegatan*, fortsätter in i Solna.

Karolinska sjukhuset byggdes utan föregående planläggning. Området omfattas sedan tidigare därför bara delvis av detaljplaner med åtföljande kvartersnamn. Dessa är Barnkliniken, Försörjningen, Norrbacka, Radiumhemmet och Thorax. Inom detaljplanen för Nya Karolinska har vi kvarteren Forskaren, Hälsan, Patienten och Vården.

Inte heller Karolinska Institutets tillkomst reglerades av någon kommunal stadsplan. För senare års byggprojekt finns detaljplaner som avser kvarteren Scheele och Ryssberget. I norra delen finns kvarteret Tomtebodan.

Genom KI löper *Tomtebodavägen* från kommungränsen upp till Solnavägen. Övriga gator inom området har namn efter betydande personer inom medicin och forskning. Dessa är Berzelius väg, Granits väg, Nanna Svartz väg, Nobels väg, Retzius väg, Scheeles väg, Theorells väg och von Eulers väg.

Nya namnteman och förslag

Arbetsgruppens samlade namnförslag redovisas på bifogad karta: Hagastaden Namnförslag offentliga rum. Nordsydliga gator genom området föreslås få namn efter kvinnliga föregångare inom utbildning, vetenskap, forskning, hälso- och sjukvård.

Hagaplan

Torget är den centrala platsen och noden för hela Hagastaden. Det får ett namn med en tydlig koppling till områdesnamnet.

Hagaesplanaden

Hagaesplanaden utgår från Hagaplan och går på ömse sidor av Norra Stationsparken. Den mynnar ut mot Norrtull med en visuell kontakt med Hagaparken.

Eugeniavägen

Namnet anknyter till prinsessan Eugénie och Eugeniahemmet. Dessutom har Eugeniavägen legat där med liknande sträckning tidigare.

Gerda Höjers Gata

Gerda Höjer föddes 23 juli 1893 i Visby och dog 20 juni 1974 i Norrbärke.

Gerda Höjer var riksdagsledamot för Stockholms stads valkrets i andra kammaren 1949-1960 och var under hela sin riksdagstid suppleant i andra lagutskottet. Hon var starkt engagerad i sociala frågor, inte minst hälso- och sjukvårdspolitik. Mellan 1945 och 1960 var hon en legendarisk ordförande i Sveriges sjuksköterskeförening. (*Bild saknas.*)

Anna Steckséns Gata

Anna Stecksén, född 27 maj 1870 i Adolf Fredriks församling i Stockholm, död 15 oktober 1904 i Södertälje, var en svensk läkare och patolog. Hon var Sveriges första kvinnliga medicine doktor.

Anna Stecksén dog ung, troligen till följd av en infektion som hon ådragit sig i sitt laboratoriearbete. Karolina Widerström, Sveriges första legitimerade kvinnliga läkare, skrev i Fredrika-Bremer-Förbundets tidskrift Dagny efter hennes död

bland annat följande.

”Det var emellertid främst den vetenskapliga forskningen som ägde Anna Steckséns hängifvenhet, och hon ägnade sig åt den med outtröttlig ifver och med hela sin stora arbetsförmåga under den korta tid som därtill blef henne förunnad... För öfrigt var Anna Stecksén en synnerligen begåfvad och mångsidig människa... Hon sörjes af många vänner som lärt sig älska hennes glada mod, hennes vakenhet, hennes fördomsfria uppfattning och hennes varma hjärta.”

Astrid Cleves Gata

Astrid Cleve von Euler, född 11 januari 1875, död 8 april 1968, var en svensk kemist, geolog och botanist. Hon disputerade 1898 på avhandlingen *"Studier öfver några svenska växters groningstid och förstärkningsstadium"*.

Därmed blev Cleve den första kvinnan i Sverige som var filosofie doktor i ett naturvetenskapligt ämne. Hennes viktigaste verk var en flora över svenska och finska kiselalger. Hon tilldelades professors namn 1955.

Betty Petterssons Gata

Betty (Bethy) Maria Carolina Pettersson, född 14 september 1838 i Visby, död 7 februari 1885 i Stockholm. Betty Pettersson var dotter till en sadelmakare i Visby. Hon försörjde sig som guvernant fram till 1871, då hon vid 33 års ålder som första kvinna avlade studentexamen, som privatist vid Nya Elementarskolan i Stockholm.

Året därpå fick hon med kunglig dispens tillstånd att studera vid Uppsala universitet, där hon blev Sveriges första kvinnliga student någonsin. Hon fick inte besöka rektorn eller nationen utan att ha en manlig släkting med sig och kunde inte delta i andra aktiviteter än föreläsningar och seminarier. Hon var också den första kvinna i Sverige som avlade en akademisk examen när hon tog filosofie kandidatexamen 1875.

Betty Pettersson blev efter sin examen den första kvinna som anställdes vid ett statligt pojkläroverk 1877 som extralärare vid nuvarande Östra realskolan i Stockholm. Hon var en god pedagog, som vann elevernas och deras föräldrars förtroende, men hon fick ständigt kämpa för att övervinna sina manliga kollegers motstånd.

I årsberättelsen för Ladugårdslands läroverk gavs följande omdöme om Betty:

"Åt detta sitt kall hängav hon sig med hela sin själ; därjämte ägde hon i ovanligt hög grad förmågan att fästa lärjungarna vid sig och vinna deras förtroende och utövade härigenom ett ej obetydligt inflytande på deras sedliga utveckling; hennes klass utmärkte sig också alltid för en god anda och ordning."

En minnesvård restes 1990 på Norra begravningsplatsen där hon ligger begravd.

Eva Ekeblads Gata

Eva Ekeblad född De la Gardie 10 juli 1724 och död 15 maj 1786, var uppfinnare och grevinna. Hon blev 1748 den första kvinna som blev invald i Kungliga Vetenskapsakademien. Det skulle dröja mer än 200 år innan nästa kvinna blev invald i Vetenskapsakademien, 1951 blev den österrikiska kärnfysikern Lise Meitner (1878-1968) den första kvinnliga utländska ledamoten.

Vad som framförallt gjort Eva Ekeblad känd är hennes bi-

drag till potatisodlingens genombrott i Sverige. Hennes mest berömda upptäckt var att det gick att göra brännvin av potatis (1746) men hon propagerade även för potatisen i flera sammanhang, bland annat som källa till potatisstärkelse som bland annat kunde användas till puder. Potatismjöl kunde användas som smink i stället för det mycket giftiga blyvitt som annars användes.

Ninni Kronbergs Gata

Maria Johanna (Ninni) Kronberg, 1874-1946, var en svensk näringsfysiolog, anställd vid Rydsgårds mejeri. På 1930 talet fanns ett överskott på mjölk i Sverige. Det var ett problem då man inte heller kunde sälja mjölken till andra länder eftersom den fort blev förstörd. Ninni Kronberg uppfann 1933 en förbättrad metod att framställa mjölkpulver, som patenterades i flera länder och blev grunden till företaget Semper, som startades av Axel Wenner-Gren.

Johanna Bovalls Gata

Johanna Bovall Hedén, född i Närke 1837, död 1912, är en portalgestalt bland barnmorskor i Sverige. Hon tog 1858 examen i detta yrke. Hon blev sedan den första kvinna i Sverige som blev legitimerad fältskär och därmed den första formellt utbildade kvinnliga kirurgen i Sverige.

Bovall grundade 1885 Göteborgs Barnmorskesällskap – det första och äldsta kvinnliga fackförbundet i Sverige. Året därpå grundades även riksorganisationen Svenska Barnmorskeförbundet, också på hennes initiativ. Hon grundade även förbundets tidskrift *Jordemodern* 1888. Hon medverkade själv i tidningen i sin spalt ”*Syster Stork*”.

Emmy Rappes Gata

Emmy Carolina Rappe, född 14 januari 1835 på Strömsrum i Ålems socken, död 1896, tillhörde pionjärerna inom svenskt sjuksköterskeväsande. Hon utbildades på Florence Nightingales sjuksköterskeskola vid Saint Thomas hospital i London. Efter hemkomsten till Sverige fortsatte hon sin utbildning genom auskultationer vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg och Serafimerlasarettet i Stockholm innan hon i juli 1867 kom till Uppsala. Hon deltog i planeringen av det nya Akademiska sjukhuset

och anställdes som översköterska vid kirurgkliniken. Samtidigt startade hon en sjuksköterskeutbildning, som bekostades av Föreningen för frivillig vård av skadade och sjuke i fält, sedermera Svenska Röda korset.

Emmy Rappe ville öka sjuksköterskans status genom att ställa krav på yrkeskompetens och moral. Liksom Florence Nightingale menade hon att sjuksköterskeyrket var ett kall där man skulle vara ”Gud och patienterna till lags”.

Alfhild Tamms Gata

Alfhild Tamm, född 16 maj 1876 i Tveta socken, Stockholms län, död 1 november 1959, svensk läkare och psykoanalytiker. Hon var Sveriges första kvinnliga psykiater.

Tamm utbildade sig hos Sigmund Freud i Wien och var en av dem som införde och utvecklade psykoanalysen i Sverige. Hon tog 1934 initiativet till Svensk-finska psykoanalytiska föreningen (från 1943 Svenska psykoanalytiska föreningen) och var dess ordförande fram till 1947.

Alfhild Tamm promoveras till medicine hedersdoktor år 1951. Foto: SVT Bild

Agnes Arvidsons Gata

Agnes Hildegard Arvidson föddes 1875 och dog 7 augusti 1962. Hon var en svensk apotekare som var såväl Sveriges första kvinna med apotekarexamen som första kvinnliga apoteksinnehavare med eget privilegiebrev.

Arvidson tjänstgjorde som apotekselev vid apoteket Lejonet i Malmö och efter farmacie kandidatexamen vid apoteket i Ronneby påbörjade hon 1901 studier vid Farmaceutiska institutet. När Arvidson avlade apotekarexamen vid Farmaceutiska institutet 17 september 1903 var hon den första kvinnan i Sverige att ta denna examen. Apotekarexamen var den högre farmaceutiska examen och krävde två års studier, med en inledande farmacie kandidatexamen och minst ett års apotekspraktik som behörighetskrav.

Möjligheten för kvinnor att antas som apotekselever hade öppnats 12 juni 1891 och

utbildningarna vid Farmaceutiska institutet hade öppnats för kvinnor 1892. Först att bli farmacie kandidat var Märtha Leth 1897 och när Arvidson tog apotekarexamen 1903 fanns 30 kvinnliga farmaceuter i Sverige.

Arvidson blev 1928 Sveriges första kvinnliga apoteksinnehavare med såväl privilegiebrev som apotekarexamen och därmed befogenhet att själv vara apoteksföreståndare. Eftersom privilegiebrev kunde ärvas hade i enstaka fall apotekaränkor blivit ägare och fortsatt driften på detta sätt. Arvidson var ägare och föreståndare för apoteket i Norsjö 1928-1933 samt Apoteket i Mellerud 1933-1942. (*Bild saknas*)

Sonja Kovalevskys Gata

Sofia Vasiljevna Kovalevskaja (Софья Васильевна Ковалевская), *Sonja Kovalevsky*, födelsenamn Krjukovskaja, senare Korvin-Krukovskaja, ("Sonja" är en rysk smeknamnsform av Sofia). Hon föddes 15 januari 1850 i Moskva i Ryssland och dog 10 februari 1891 i Stockholm.

Kovalevskajas far hette Vasilij Vasiljevitj Krukovskij (1800-1874) och var officer vid det ryska artilleriet, senare general, av polskt ursprung. Han uppmuntrade tidigt Sofias intresse för matematik och naturvetenskap, och hon kom att studera matematik vid flera universitet i Tyskland; Heidelberg, Berlin och Göttingen. Eftersom kvinnor inte tilläts studera på universitet i Ryssland kunde hon inte slutföra sin utbildning där. För att få tillstånd att studera utomlands ingick hon 1868 ett skenäktenskap med paleontologen Vladimir Kovalevskij som 1883 upplöstes genom dennes självmord. I Göttingen studerade hon för Karl Weierstrass (som var tvungen att undervisa henne privat då det var förbjudet för kvinnor att delta på offentliga föreläsningar i matematik) och uppnådde där doktorsgraden 1874. August Strindberg skrev i en artikel att Sonja Kovalevsky hade byggt sina avhandlingar på Weierstrass och att hon inte var någon stor matematiker.

Hon flyttade till Sverige 1881 och kallades till Stockholms högskola för en lärartjänst där hon arbetade från 1883. År 1884 fick hon en professur vid Stockholms högskola och blev då Sveriges första kvinnliga professor och världens första kvinnliga matematikprofessor. Vid tiden var Stockholms Högskola privat och hennes utnämning innebar därför inte något genombrott för kvinnors möjligheter att nå ämbeten på lika villkor som männen vid statliga högskolor. Hon arbetade bland annat med partiella differentialekvationer.

Kovalevsky blev 1885 föreslagen till inval i Vetenskapsakademien, vilket flera av ledamöterna motsatte sig på grund av att hon var kvinna. Den ständige sekreteraren Georg Lindhagen menade att detta skulle gå emot stadgarna där det klart och tydligt stod "man". Inte förrän 50 år senare blev den första kvinnan invald i vetenskapsakademien.

Under 1888 vann hon det prestigefyllda Prix Bordin för sin matematikavhandling *Om en fast kropps rotation kring en fast punkt*, som ansågs hålla så hög klass att hon belönades med den dubbla prissumman.

Hon var även verksam inom skönlitteraturen. 1887 skrev hon tillsammans med

Anne Charlotte Leffler dramat *Kampen för lyckan* och 1889 utgavs hennes självbiografiska roman *Ur ryska livet: Systrarna Rajevski*.

Hon dog 1891 i Stockholm av influensa, förvärrad av lunginflammation, och är begravd på Norra begravningsplatsen i Solna.

Lise Meitners Gata

Lise Meitner föddes 7 november 1878 i Wien, Österrike och dog i Cambridge 27 oktober 1968. Hon var österrikisk-svensk fysiker inom radioaktivitet och kärnfysik.

Meitner föddes i en judisk familj som tredje barnet i en skara på åtta. Redan som tonåring konverterade hon till att bli lutheran. Trots motstånd från sin familj började hon studera fysik vid Wiens universitet. Hon disputerade 1907 som första kvinna på universitetet. Efter att hon tagit sin doktorsgrad reste hon till Berlin för att studera med Max Planck och arbeta med kemisten Otto Hahn. Meitner och Hahn kom att leda varsin sektion vid Kaiser Wilhelm-institutet för kemi där de studerade radioaktivitet.

1918 upptäckte de tillsammans den första långlivade isotopen av grundämnet protaktinium och 1923 upptäckte Meitner Augereffekten som fått sitt namn av den franske fysikern Pierre Victor Auger som upptäckte samma effekt två år senare. 1926 blev hon den första kvinnliga professorn i Tyskland när hon fick tjänsten vid universitetet i Berlin.

I och med att man upptäckte neutronen i början av 1930-talet, började man inom vetenskapliga kretsar spekulera kring möjligheten att i laboratoriemiljö skapa tyngre grundämnen än det tyngsta som man då kände till; nämligen uran med atomnummer 92. Det resulterade i en vetenskaplig kapplöpning. Vid denna tid ansåg alla inblandade att detta mycket väl kunde vara grunden till ett Nobelpris.

Efter att Tyskland annekterade Österrike 1938 i den så kallade *Anschluss* flydde Meitner till Stockholm. På grund av sin judiska bakgrund förnekades hon ett pass, men lyckades med ett sedan länge utgången pass ta sig först till Nederländerna för att sedan ta sig till Sverige och Stockholm. Där fortsatte hon sitt arbete vid Manne Siegbahninstitutet men med mycket litet stöd. Hahn och Meitner möttes kort i november samma år för att planlägga sin fortsatta forskning. De påbörjade en brevväxling. Genom dessa brev vet man att när Hahn utförde experimentet med att bestråla uran på sitt laboratorium i Berlin som resulterade i nukleär fission (istället för ett tyngre grundämne) kunde han inte förstå vad som skett. I ett brev ber han Meitner om råd och i sitt svar beskriver hon som första person någonsin hur neutronen hade gjort urankärnan instabil och delat den i de två mindre delarna barium och krypton, resulterande i en frigörelse av några neutroner och en enorm mängd energi. Den frigjorda energin motsvarade den beräknade minskningen av massan enligt Einsteins berömda ekvation $E=mc^2$.

På grund av sitt judiska ursprung var det politiskt omöjligt att Hahn och Meitner skulle publicera upptäckten tillsammans. Så Hahn publicerade de kemiska upptäckterna i januari 1939 och Meitner publicerade de fysikaliska förklaringarna följande månad tillsammans med sin släkting, fysikern Otto Robert Frisch, och döpte processen till ”nukleär fission”. I denna publikation förutsåg Meitner möjligheten till en kärnreaktion med en enorm explosiv potential. Denna rapport blev startskottet till en febril

aktivitet eftersom man förstod att detta kunde användas till vapenproduktion. Meitners roll var strikt avgränsad till forskningen. Hon vägrade delta i vapenprojekt och deklarerade att hon inte ville medverka i någon vapenproduktion.

1944 tog Hahn ensam emot Nobelpriset i kemi för den forskning som Hahn och Meitner gemensamt åstadkommit. Många anser idag att Meitner inte fick Nobelpriset på grund av att hon var kvinna, judinna och emot militär forskning kring kärnkraften.

I Sverige var Lise Meitner först verksam vid Nobelinstitutet för fysik, därefter vid FOA och vid KTH, där hon hade ett av Atomkommittén finansierat laboratorium. Hon fick 1947 en personlig tjänst vid Stockholms högskola med professors lön. Hon blev svensk medborgare 1949 och deltog i uppbyggnaden av R1, den första svenska kärnreaktorn, vid KTH. 1960 flyttade hon till Storbritannien.

Meitner invaldes 1945 som utländsk ledamot nummer 826 av Kungliga Vetenskapsakademien, och räknades från 1951 till de inhemska ledamöterna, med nummer 968.

1966 belönades Hahn och Meitner med Enrico Fermi-priset tillsammans med Fritz Straßmann. Hon förärades priset som "Woman of the Year" av "the National Women's Press Club" i USA 1946 och fick Max Plancks medalj av Tyska fysikersamfundet 1949.

Meitner har fått grundämne 109, meitnerium, uppkallat efter sig.

Lise Meitner

Valfrid Palmgrens Gata

Valfrid Palmgren var bibliotekspionjär och språkpedagog. Hon var dotter till Karl Edvard Palmgren. Hon var 1883-1895 elev, och 1896-1907 lärarinna, vid den av fadern grundade Palmgrenska samskolan, Europas första samskola. Från 1896 var hon student vid Uppsala universitet och blev filosofie doktor 1905 i romansk filologi. Extra ordinarie amanuens vid Kungliga biblioteket samma år och var stadsfullmäktig i Stockholm 1910-11. Hon gifte sig 1911 med docenten Jon Julius Munch-Petersen i

Köpenhamn. Palmgren reste bland annat i USA och studerade folk- och barnbiblioteksväsendet där samt visade stort intresse för folkbiblioteken i Sverige. 1911 stiftade hon "Stockholms barn- och ungdomsbibliotek", det första i sitt slag i Sverige.

Bland hennes publikationer kan nämnas *Förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjande af det allmänna biblioteksväsendet i Sverige*, som hon skrev på offentligt uppdrag 1911.

Palmgren pläderade för, och lyckades genomdriva att svenska bibliotek skall vara öppna för alla. Lånen skall vara gratis. Staten skall garantera att det i varje stad finns ett välutrustat bibliotek, men biblioteken skall inte styras av vare sig politiken, marknaden eller religiösa samfund. I stället skall där finnas sakkunniga som representerar olika smakinriktningar och kunskapsområden.

Palmgren blev 1914 lärarinna i svenska vid *Lærerhøjskolen*, sedan 1916 lektor i svenska vid universitetet, sedan 1917 föreståndarinna för svenska föreläsningsföreningen och sedan 1918 ledamot av styrelsen för kommunbiblioteket, allt i Köpenhamn. Hon författade då ordböcker på svenska, som spred kunskap om svenska språket i Danmark.

Anna Whitlocks Gata

Anna Whitlock var pionjär inom svenskt skolväsende. Hon föddes i Stockholm 13 juni 1852 och dog i Djursholm 16 juni 1930. Anna Whitlock examinerades från Högre lärarinneseminariet i Stockholm 1875 och studerade därefter utomlands och var bl.a. Aftonbladets korrespondent i Paris. År 1878 grundade hon en flickskola i Stockholm i samarbete med bl.a. Ellen Key. Vid skolan praktiserades nya pedagogiska metoder, bl.a. elevråd med självstyre, föräldradagar, koncentrationsläsning, fria ämnesval och omväxling mellan praktiskt och teoretiskt arbete. Skolan hade 1893-1905 namnet Stockholms nya samskola och därefter Whitlockska samskolan. Från 1918 övergick skolan i stiftelseform.

Hon var ordförande i Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt från dess tillkomst 1903 till 1907, och ännu en gång 1911-1912. 1918 erhöll hon den kungliga medaljen Illis Quorum.

Interiör från Whitlockska skolan, till höger vid bordet sitter Anna Whitlock.

Vetenskap och forskning

Akademiska stråket, Framstegsgatan och Visionsgatan är tre nya gator inom Nya Karolinska i Solna.

Övriga gator, platser och parker i Stockholm och Solna

Solnavägen förlängs över Solnabron fram till Torsplan i Stockholm. För detta krävs eventuellt justeringar av adressnumreringen i Solna.

Norra Stationsparken utgör ett sammanhängande parkrum från Solnavägen till Norrtull inklusive parkrummet längs Hälsingegatan. Med namnet görs en tydlig koppling till tidigare verksamheter och det gamla områdesnamnet.

Bellmansterrassen är platsen närmast Norrtull, norr om Norra Stationsparken.

Norrbackagatan, Gävlegatan, Hälsingegatan och *Dalagatan* förlängs in i den planerade bebyggelsestrukturen. Gävlegatan och Hälsingegatan fortsätter in i Solna.

Sammanställning av nya och förlängda gator, torg, platser och parker

Namn	Kommun
Agnes Arvidsons Gata	Stockholm
Akademiska stråket	Solna
Alfhild Tamms Gata	Stockholm
Anna Steckséns Gata	Stockholm, Solna
Anna Whitlocks Gata	Stockholm
Astrid Cleves Gata	Stockholm, Solna
Betty Petterssons Gata	Stockholm, Solna*
Dalagatan	Stockholm
Emmy Rappes Gata	Stockholm, Solna*
Eugeniavägen	Stockholm, Solna
Eva Ekeblads Gata	Stockholm, Solna
Framstegsgatan	Solna
Gerda Höjers Gata	Stockholm
Gävlegatan	Stockholm, Solna
Hagaesplanaden	Stockholm
Hagaplan	Stockholm, Solna
Hälsingegatan	Stockholm, Solna
Johanna Bovalls Gata	Stockholm
Lise Meitners Gata	Stockholm
Ninni Kronbergs Gata	Stockholm, Solna*
Norra Stationsparken	Stockholm
Norrbackagatan	Stockholm
Bellmansterrassen	Stockholm
Solnavägen	Stockholm
Sonja Kovalevskys Gata	Stockholm
Valfrid Palmgrens Gata	Stockholm
Visionsgatan	Solna

* Observera att kommungränsens framtida läge ännu inte är beslutad. Därför är det inte helt klart om dessa gator kommer att bli gemensamma.

Kvartersnamn i Stockholm

Som nya namn på kvarter föreslås följande namn inom kategorierna följande två kategorier:

Universitet och universitetsorter:

Bologna, Cambridge, Greifswald, Harvard, Humboldt, Oxford, Pisa, Sorbonne, Stanford, Princeton och Coimbra.

Life-Science:

Forskaren, Molekylen, Isotopen, Fraktalen, Helix, Innovationen, Cellen, Enzymet, Kromosomen, Analysen, Proteinnet, Algoritmen, Organellen, Lysosomen, Ribosomen, Genen och Mitokondrien.

I övrigt föreslås att *Godsmagasinet* utgår som namn på kvarter.

Befintliga gatu- och torgnamn som bibehålles, återupprättas eller utgår i Stockholm

- *Torsplan* bibehålles som namn på plan med ändrad omfattning
- *Dalagatan, Gävlegatan, Hälsingegatan, Norrbackagatan* och *Torsgatan* bibehålles som namn på gator med ändrad sträckning.
- *Solnabron* utgår som namn på bro.
- *Solnavägen* återupplivas som nytt namn på gata i Stockholm
- *Norra Stationsgatan* bibehålles som namn

Beslutsprocessen

Arbetsgruppens uppgift har varit att ta fram ett samlat förslag till namnsättning inom Hagastaden. Stadsdelen är en gemensam angelägenhet för Stockholm och Solna, och det är viktigt att stadsdelen i framtiden uppfattas som en enhet utan synbara gränser i den färdiga miljön. Detta återspeglas bland annat i att flera gator blir gemensamma. Det är därför av största vikt att också namnsättningen samordnas så att inte gator plötsligt byter namn till följd av en i övrigt osynlig stadsgräns.

Varje kommun beslutar själv om sina respektive gatunamn, men i det här fallet krävs samstämmiga beslut för att intentionerna om en sammanhållen stadsdel skall kunna bli verklighet.

Eftersom beslutsordningen i Stockholm är något mera komplicerad, har det befunnits lämpligt att Stadsbyggnadsnämnden i Solna först har fattat beslut om namnen på de gator som kommer att ligga inom Solna och de gator och torg som blir gemensamma. Detta beslut har villkorats med att Stockholms kommunfullmäktige i sin tur beslutar i enlighet med det gemensamma förslaget.

Gatunamn skrivs på skilda sätt

De gator som korsar kommungränsen får enligt förslaget samma namn i Solna och Stockholm med numrering som enligt traditionen börjar från slottet i söder. En subtil skillnad blir det genom att städerna tillämpar olika principer för stavning av flerdelade gatunamn. Solna följer huvudprincipen som gäller i sådana fall, nämligen att efterleden gata eller väg skrivs med gemen begynnelsebokstav, t.ex. Eva Ekeblads gata. I vissa kommuner, däribland Stockholm, bryter man medvetet mot denna regel och skriver alltså Eva Ekeblads Gata. Detta behöver inte innebära något problem, tvärtom kan det vara ett sätt för den initierade att av gatuskyltarna avgöra om han eller hon befinner sig i Solna eller i Stockholm.

Fortsatt arbete

Namnsättningen inom Hagastaden är inte klar i och med detta. Den fortsatta planläggningen i Stockholm och Solna innebär att fler gator och parker skall namnges. Det gäller bland annat den kommande detaljplanen för det gamla sjukhusområdet, inklusive sjukhusparken, öster om Norrtull och västerut längs Norra Stationsgatan mot Karlberg.

SLUT

• **Källor:** Kulturmiljöer i Solna, Arkitektur i Solna, Fördjupad översiktsplan för Karolinska-Norra station, Wikipedia, NE, Sveriges läkarförbund, Sjuksköterskeföreningen, Barnmorskeförbundet, Karolinska Institutet, Akademiska sjukhuset, Göteborgs universitetsbibliotek, historiesajten.se, helagotland.se, gotland.net, Föreningen Norrbacka & Eugeniahemmets vänner, Naturhistoriska riksmuseet, Tekniska museet, Läkartidningen, http://www.norrbacka-eh.se/files/kajsa_j1.pdf